

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
Slovenskej republiky

Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR
pre štrukturálne fondy EÚ

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Prioritná os:	1 Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy
Opatrenie:	1.1 Premena tradičnej školy na modernú
Prijímateľ:	Základná škola s materskou školou kráľa Svätopluka Šintava
Názov projektu:	Šintava- moderná základná škola s veľkomoravskou tradíciou
Kód ITMS projektu:	26110130112
Aktivita, resp. názov seminára	1.1 Tvorba a inovácia vzdelávacieho programu školy

ZŠ s MŠ kráľa Svätopluka Šintava
Školský vzdelávací program
ISCED 2

UČEBNÉ OSNOVY

ETICKÁ VÝCHOVA

Vypracované podľa:

Štátneho vzdelávacieho programu ETICKÁ VÝCHOVA

(Vzdelávacia oblasť: Človek a hodnoty) PRÍLOHA ISCED 2, 2011

Tvorba: 2011

Vypracoval: PaedDr. Martin Bodis, PhD.

Charakteristika učebného predmetu

Poslaním povinnej voliteľného predmetu etická výchova je vychovávať osobnosť s vlastnou identitou a hodnotovou orientáciou, v ktorej úcta k človeku a k prírode, spolupráca, prosociálnosť a národné hodnoty zaujímajú významné miesto. Pri plnení tohto cieľa sa neuspokojuje iba s poskytovaním informácií o morálnych zásadách, ale zážitkových učením účinne podporuje pochopenie a interiorizáciu (zvnútornenie) mravných noriem a napomáha osvojeniu správania sa, ktoré je s nimi v súlade. Pripravuje mladých ľudí pre život v tom zmysle, aby raz ako dospelí prispeli k vytváraniu harmonických a stabilných vzťahov v rodine, na pracovisku, medzi spoločenskými skupinami, v národe a medzi národmi. Etická výchova sa v prvom rade zameriava na výchovu k prosociálnosti, ktorá sa odráža v morálnych postojoch a v regulácii správania žiakov. Pre etickú výchovu je primárny rozvoj etických postojov a prosociálneho správania. Jej súčasťou je aj rozvoj sociálnych zručností (otvorená komunikácia, empatia, pozitívne hodnotenie iných ...) ako aj podpora mentálnej hygieny, podieľa sa na primárnej prevencii porúch správania a učenia.

Ciele učebného predmetu

Cieľom etickej výchovy je vychovávať osobnosť, ktorá:

- má svoju vlastnú identitu, je sama sebou a pritom táto identita zahŕňa v sebe aj prosociálnosť,
- má pozitívny vzťah k životu a ľuďom spojený so zdravou kritickosťou,
- jej správanie je určované osobným presvedčením a interiorizovanými etickými normami, vyplývajúcimi z univerzitnej solidarity a spravodlivosti, a preto ja do istej miery nezávislá od tlaku spoločnosti,
- má zrelý morálny úsudok opierajúci sa o zovšeobecnené zásady, preto je schopná správne reagovať aj v neočakávaných a zložitých situáciách,
- charakterizuje ju spojenie správneho myslenia a správneho konania,
- koná v súlade so svojimi zásadami, ale aj s citovou zaangažovanosťou – súlad medzi emóciami a chcením – nekoná len z povinnosti a bez nadšenia s pocitom sebaľúti,
- prijíma iných v ich rozdielnosti, akceptuje ich názory a je ochotná na prijateľný kompromis, ktorý ale nie je v rozpore so všeľudskými hodnotami,
- je ochotná a schopná spolupracovať a iniciovať spoluprácu.

Dosiahnutie týchto cieľovráta s aktivizáciou a rozvojom nonkognitívnych funkcií osobnosti:

K – kognitivizácia, ktorej cieľom je naučiť človeka poznávať, myslieť, riešiť problémy

E – emocializácia, cieľom je naučiť človeka cítiť a rozvíjať jeho kompetencie pre cítenie, prežívanie, rozvíjať jeho city

M – motivácia, cieľom je rozvinúť záujmy, potreby, túžby, chcenia osobnosti, jej aktivity

S – socializácia, jej cieľom je naučiť človeka žiť s druhými ľuďmi, naučiť ich komunikovať, tvoriť progresívne medziľudské vzťahy

A – axiologizácia, ktorej cieľom je rozvíjať progresívnu hodnotovú orientáciu osobnosti, učiť hodnotiť

K – kreativizácia, cieľom tejto funkcie je rozvíjať v osobnosti tvorivý štýl života.

Obsah etickej výchovy je orientovaný na atribúty, ktoré treba v dieťati rozvíjať, aby sme dosiahli výchovné ciele. Tieto atribúty sú zakomponované v desiatich základných témach a šiestich aplikačných témach:

1. otvorená komunikácia
2. dôstojnosť ľudskej osoby, sebaúcta, pozitívne hodnotenie seba
3. pozitívne hodnotenie iných
4. tvorivosť a iniciatíva
5. vyjadrovanie citov
6. empatia
7. asertivita
8. reálne a zobrazené vzory
9. prosociálne správanie – pomoc, darovanie, delenie sa, spolupráca, priateľstvo
10. komplexná prosociálnosť
11. etika – hľadanie koreňov prosociálneho správania
12. etika a ekonomické hodnoty
13. etika a náboženstvá – tolerancia a úcta
14. rodina, v ktorej žijem
15. výchova k manželstvu a rodičovstvu
16. ochrana prírody a životného prostredia.

Cieľom etickej výchovy ako povinnej voliteľného predmetu v nižšom stupni sekundárneho vzdelávania je

- poskytnúť žiakom impulzy a pozitívne skúsenosti, ktoré podporujú základnú dôveru, autonómiu a iniciatívu
- umožniť im osvojiť si základné komunikačné zručnosti, základné úkony spoločenského správania, učiť ich pozitívne hodnotiť seba aj druhých, tvorivo riešiť každodenné situácie v medziludských vzťahoch
- vysvetliť žiakom pojmy empatia, asertivita, spolupráca a prosociálne (sociálne pozitívne) správanie
- umožniť žiakom osvojiť si ďalšie sociálne zručnosti, napr. vyjadrovanie citov, empatie, asertívne správanie
- umožniť žiakom osvojiť si základné postoje, ktoré podmieňujú kultivované dospievanie, učiť ich poznávať sám seba, objavovať svoju identitu, rozvíjať sebaoceňovanie
- spoznávať a osvojovať si práva a povinnosti v rodine, učiť sa kultivovane prejsť svoj názor, postupne preberať zodpovednosť za svoje rozhodnutia, zároveň však rešpektovať rodičov a viesť s nimi konštruktívny dialóg
- umožniť žiakom uvedomiť si svoju sexuálnu identitu, chápať pozitívne hodnoty priateľstva, lásky, manželstva a rodiny, uvedomiť si riziká spojené s predčasným sexuálnym životom zdôvodniť základné mravné normy, zaujať správny postoj k otázkam súvisiacim so sexualitou
- rozvíjať u žiakov pozitívny postoj k postihnutým, chorým, a iným skupinám obyvateľstva, ktoré potrebujú pomoc a porozumenie
- vysvetliť žiakom základné pojmy súvisiace s voľbou životných cieľov, svetonázorom, náboženstvom, etickými hodnotami a normami
- umožniť žiakom pochopiť základné etické problémy súvisiace s ekonomickými hodnotami, pravdou a dobrým menom
- vysvetliť žiakom základné pojmy súvisiace s ochranou prírody a životného prostredia
- učiť žiakov rešpektovať ľudí s inými názormi, zároveň však ostať sám sebou;

formulovať svoje životné ciele, byť odolný voči nevhodným ponukám, ostať slobodný od závislostí, ktoré znehodnocujú a ohrozujú náš život

- rozvíjať u žiakov povedomie vlastnej dôstojnosti a hodnoty ľudskej bytosti, v tomto zmysle byť schopný kriticky hodnotiť masmediálne vplyvy, vychovať kritického diváka.

Výchovné a vzdelávacie stratégie

Na hodinách etickej výchovy sú uplatňované stratégie, ktoré umožňujú žiakom získavať pozitívne skúsenosti, podporujú základnú dôveru a iniciatívu.

Žiak si na základe vhodne zvolených stratégií osvojí základné komunikačné zručnosti, základné úkony spoločenského správania, učí sa pozitívne hodnotiť seba aj druhých, tvorivo riešiť každodenné situácie v medziľudských vzťahoch, vnímať svoje možnosti pre ochranu prírody a životného prostredia.

Stratégie vedú žiaka k rozvíjaniu kľúčových kompetencií:

- **sociálne komunikačné spôsobilosti** – dokáže využívať dostupné formy komunikácie, vie prezentovať seba/svoju skupinu a výsledky svojej práce/práce svojej skupiny
- **spôsobilosti riešiť problémy** – je otvorený pri riešení problémov, formuluje argumenty na obhájenie svojich výsledkov
- **spôsobilosti sociálne a personálne** – dokáže na primeranej úrovni budovať vlastnú identitu, uvedomuje si svoju zodpovednosť v tíme, kde dokáže tvorivo prispieť, dokáže odhadnúť a korigovať vlastné správanie, uplatňovať prospešné zmeny v medzosobných vzťahoch, vie si stanoviť svoje priority v súlade so svojimi reálnymi schopnosťami
- **spôsobilosti občianske** – chápe svoje osobné záujmy v spojení so záujmami skupiny, uvedomuje si svoje práva, ale aj svoje povinnosti, prispieva k naplneniu práv iných

Rámcový učebný plán

Ročník	5.	6.	7.	8.	9.
Etická výchova	1	1	1	1	0

Stratégia vyučovania a kritéria hodnotenia

Základom výchovno-vzdelávacieho procesu etickej výchovy je **zážitkové učenie**, ktoré je v jeho technikách, cvičeniach a aktivitách prispôsobené veku žiakov a situácii v žiackom kolektíve. Aktivity pomáhajú precítiť etické hodnoty, uľahčujú porozumieť normám, ktoré

súvisia s očakávaným správaním, umožňujú nácvik zodpovedajúceho správania a prenos získaných skúseností do správania sa v reálnom svete.

Najčastejšie používané **zážitkové metódy a techniky** na etickej výchove sú - **hra, hranie rolí, hranie scénok, anketové metódy, metódu posilňovania, problémové vyučovanie, dramatizácia**. V etickej výchove im hovoríme zjednodušene – **cvičenia, aktivity**.

Aktivity sú prostriedkom, ktorý umožňuje **hodnotovú reflexiu**, tá je súčasťou každého kroku. (Hodnotenie prežitého rozumom napr. – Čo som prežil? Čo som si uvedomil? Ako to súvisí so životom vo mne, okolo mňa? Čo z toho vyplýva pre môj život?) Bez reflexie by ostal žiakovi iba pekný zážitok, ale **reflexia ovplyvňuje jeho postoje a správanie**.

Postup prijatia hodnôt do života žiakov je daný skutočnosťou, že každému rozhodnutiu človeka predchádza poznanie (reflexia) a každé poznanie sa začína zmyslovým vnímaním.

Preto na etickej výchove uprednostňujeme schému vyjadrenú v pojmoch:

1. **senzibilizácia** – scitlivenie (emocionálne i kognitívne) na problém, na tému, na hodnotu
2. **nácvik v podmienkach triedy,**
3. **reálna skúsenosť - transfer** (v rodine, na ulici, medzi kamarátmi...).

Do procesualnej stránky etickej výchovy patrí výchovný štýl. Je to **vzťah učiteľa k žiakom, ktorý je charakterizovaný nasledujúcimi zásadami:**

1. Vytvoríme z triedy výchovné spoločenstvo.
2. Prijmeme žiaka takého, aký je a prejavujeme mu priateľské city.
3. Pripisujeme žiakom pozitívne vlastnosti, najmä prosociálnosť (vyjadrujme pozitívne očakávania).
4. Formulujeme jasné a splniteľné pravidlá.
5. Nabádajme, je to osvedčený výchovný prostriedok.
6. Na negatívne javy reagujeme pokojným poukázaním na ich dôsledky (induktívna disciplína).
7. Odmeny a tresty používame opatrne.
8. Do výchovného procesu zapojme aj rodičov.
9. Budíme nositeľmi radosti.

Účinnosť etickej výchovy vo veľkej miere závisí od špecifického vzťahu, ktorým je predovšetkým dobroprajný, partnerský, priateľský, ale náročný a vo svojich požiadavkách dôsledný vzťah k žiakovi.

Žiaci počas hodín etickej výchovy sedia v kruhu, aby si videli navzájom do tváre, aby sa vzájomne poznávali. Je to východisková pozícia, ktorá nie je cieľom, ale prostriedkom. Je možné aj iné usporiadanie priestoru v závislosti od metódy, ktorú učiteľ na danú aktivitu zvolil.

Vyučovaciu hodinu na druhom stupni členíme tak, aby sa rešpektovali zvláštnosti tohto vývinového obdobia. Pripravujeme viac aktivít k danej téme.

Často využívaným prostriedkom je čítanie rozprávok, príbehov. Vhodné obrázky, audio i videonahrávky slúžia ako motivačný materiál.

Učiteľ je na hodine moderátorom aktivít. Jasne vysvetľuje inštrukciu. Svojou autoritou napomáha zdarnému priebehu aktivity (z času na čas zasiahne, aby veci usmernil či objasnil). Po každej aktivite učiteľ vedie žiakov k reflexii – uvažovaniu a komunikovaniu poznanej skutočnosti s odkazom na prepojenie so životom. Domáce úlohy (transfer) sa netýkajú písomného vypracovávania, ale konkrétnych jednoduchých cvičení či predsavzatí orientovaných na požadované správanie. Dôležitou súčasťou každej hodiny je podelenie sa s niekým so získanou skúsenosťou v bežnom živote.

Hodnotenie predmetu

Na hodine etickej výchovy žiakov neklasifikujeme. Používame slovné hodnotenie jednotlivcov i skupiny žiakov priebežne počas hodiny i na konci hodiny.

Obsah slovného hodnotenia sa sústreďuje na pozitívnu motiváciu, vyzdvihuje aktivity, v ktorých je žiak úspešný a taktne upozorňuje na nedostatky.

Súčasťou hodnotenia na etickej výchove je žiacke hodnotenie. Žiaci dostávajú priestor na vyjadrenie, ako sa cítili, ako sa im hodina páčila, v čom by privítali zmenu.

Obsahom slovného hodnotenia je:

- vzťah žiaka k činnostiam a záujem o ne
- stupeň tvorivosti a samostatnosti prejavu
- schopnosť spolupracovať s inými
- miera morálneho a etického rozvoja žiaka

Pri súhrnnej polročnej klasifikácii je žiak hodnotený slovom:

- **absolvoval** – ak sa aktívne zúčastňuje na vyučovacom procese (prípadne je prítomný na vyučovacej hodine, aktívne vníma proces, ale zo závažných objektívnych dôvodov nepracuje)
- **neabsolvoval** – ak na vyučovacích hodinách žiak nepracoval, nevie uplatniť svoje vedomosti a zručnosti ani na podnet učiteľa
 - ak sa vyučovacieho predmetu nezúčastňoval

Učebné zdroje

Etická výchova nepoužíva učebnicu. Podnety na činnosť nachádza učiteľ **v metodických príručkách a v iných materiáloch :**

Olga Križová: Aktivity na hodiny etickej výchovy

(Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, r.2008)

D.Gogolová a spol.:Etická výchova – súbor aktivít pre žiakov

(OrbisPictusIstropolitana Bratislava)

Prevenia a eliminácia agresivity a šikanovania v školskom prostredí – zážitkové aktivity pre deti a mládež (vydalo MŠ SR 2008)

Odborná literatúra:

Ladislav Lencz: Metódy etickej výchovy (MC Bratislava 1993)

Jozef Gál: Ciele etickej výchovy (MC Banská Bystrica 1996)

Anna Klimeková: Etika a etická výchova (Prešov 1995)

Jana Miezgová: Základy etiky (SPN Bratislava 1998)

Prierezové témy

Pri tvorbe tematicko výchovno-vzdelávacích plánov odporúčame do obsahu v každom ročníku, vhodne implementovať prostredníctvom aktivizujúcich učebných metód nasledujúce prierezové témy:

- **Environmentálna výchova** – cieľom je, aby žiaci získali vedomosti ale aj zručnosti, ktorými môžu pomáhať životnému prostrediu jednoduchými činnosťami, ktoré sú im

primerané a vhodné - chrániť rastliny, zvieratá, mať kladný vzťah k domácim zvieratám ale aj k zvieratám v prírode, starať sa o svoje okolie a pod..

- **Osobnostný a sociálny rozvoj** – rozvíja ľudský potenciál žiakov, poskytuje im základy na plnohodnotný a zodpovedný život.
- **Tvorba projektov a prezentačné zručnosti** – spája jednotlivé kompetencie, ktoré chceme rozvíjať u žiakov, ako je komunikovanie, argumentovanie, používanie informácií a práca s nimi, riešenie problémov, poznať sám seba a svoje schopnosti, spolupráca v skupine, prezentácia samého seba.
- **Multikultúrna výchova** – zaraďuje sa do vzdelávania preto, lebo sa žiaci v škole stretávajú v súvislosti s globalizáciou sveta, so žiakmi rôznych kultúr. Žiaci by mali byť pripravení na rozdielnosť kultúr. Výchovné pôsobenie je zamerané na rozvoj chápania, akceptácie, medziľudskej tolerancie a emocionálne pochopenie inej kultúry. Predpokladom je aj schopnosť detí s nimi spolupracovať.
- **Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra** - cieľom vzdelávania je motivovať žiakov získavať, rozvíjať a utužovať svoje postoje k morálnym hodnotám, poznať prírodné krásy a tradičnú ľudovú kultúru svojho regiónu, osobitne poznať regionálnu históriu a históriu Veľkej Moravy- postavy kráľa Svätopluka
- **Ochrana života a zdravia** – cieľom vzdelávania je poskytnúť žiakom potrebné teoretické vedomosti, praktické poznatky a formovať ich vzťah k problematike ochrany svojho zdravia a života, tiež zdravia a života iných ľudí.

Okrem uvedených prierezových tém odporúčame implementovať do vzdelávacieho procesu Globálne rozvojové vzdelávanie a Finančnú gramotnosť.

- **Globálne rozvojové vzdelávanie** sa venuje problematike Miléniových rozvojových cieľov OSN: Odstrániť extrémnu chudobu a hlad, Dosiahnuť základné vzdelanie pre všetkých, Presadzovať rovnosť mužov a žien a posilniť rolu žien v spoločnosti, Znížiť detskú úmrtnosť , Zlepšiť zdravie matiek, Bojovať s HIV/AIDS, maláriou a ďalšími chorobami, Zaisťiť udržateľný stav životného prostredia (pitná voda, kvalita života), Budovať svetové partnerstvo pre rozvoj.
- **Finančná gramotnosť** vychádza z Národného štandardu finančnej gramotnosti verzie 1.0 a venuje sa problematike nasledujúcich tém: Človek vo sfére peňazí, Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí , Zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb príjem a práca, Plánovanie a hospodárenie s peniazmi , Úver a dlh, Sporenie a investovanie , Riadenie rizika a poistenie..

Medzipredmetové vzťahy

- slovenský jazyk

- dejepis
- přírodopis
- výtvarná výchova

Tematický celok (predpokladaný počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
5. ročník 1 hodina týždenne, 33 hodín ročne		
Otvorená komunikácia (5 hodín)	Úrovne komunikácie - verbálna a neverbálna komunikácia, - pozdrav, otázka, poďakovanie, ospravedlnenie, - prejavenie úcty voči iným v komunikácii, - komunikačné šumy, chyby a prekážky.	Žiak: - vie vymenovať druhy komunikácie a jej úrovne - vie vysvetliť pojem otvorená komunikácia - uvedomuje si príčiny komunikačných šumov a vníma miesto komunikačných prekážok pri nedorozumeniach - dobre zvláda základné komunikačné zručnosti – predstavenie sa, pozdrav, poďakovanie, prosbu, ospravedlnenie sa - v komunikácii badať odstraňovanie komunikačných šumov
Poznanie a pozitívne hodnotenie seba (5 hodín)	Sebapoznanie, sebahodnotenie, sebaúcta, sebaovládanie - poznanie svojich silných a slabých stránok, - povedomie vlastnej hodnoty, - elementy formujúce sebaúctu v školskom veku (rodina, škola, vrstovníci, zovňajšok, úspech, vzťahy, záujmy...).	Žiak: - rozumie a vie vysvetliť pojmy sebaúcta a sebaovládanie - vie pomenovať prvky podporujúce sebaúctu u žiaka - uvedomuje si dôležitosť poznania svojich silných a slabých stránok - pozná elementy formujúce jeho sebaúctu - badať snahu o väčšie sebapoznanie a rozvíjanie pozitívneho hodnotenie seba - v správaní badať väčšie sebaovládanie
Poznanie a pozitívne hodnotenie druhých (5 hodín)	Pozitívne hodnotenie druhých v bežných podmienkach - pozitívne hodnotenie najbližších (rodina, kamaráti, učitelia...) - dôvody pre pozitívne hodnotenie iných, ich verbálne vyjadrenie, prípadne písomné vyjadrenie pozitív iných, - reflexia nad dobrom, ktoré od iných	Žiak: - chápe zmysel pozitívneho hodnotenia druhých - je schopný verbalizovať pozitívne hodnotenie druhých v bežných podmienkach - vie vysvetliť dôležitosť pozitívneho hodnotenia druhých v medziľudských vzťahoch - vie ohodnotiť dobro u iných i v podmienkach záťaže

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
	prijímame - úcta k postihnutým, starým, chorým a pod.	u postihnutých, starých, chorých - učí sa vidieť problémy postihnutých, starých a chorých a objavuje ich dary
Tvorivosť v medziľudských vzťahoch, iniciatíva (7 hodín)	Rozvíjanie základnej tvorivosti - objavovanie darov prostredníctvom širokej ponuky pre ľudskú tvorivosť (pohybová, výtvarná, imitačná, literárne, prosociálna...) - radosť z tvorivosti - tvorivosť a iniciatíva v medziľudských vzťahoch (čo môžem urobiť pre mojich spolužiakov, pre našu triedu, pre rodinu, pre ľudí v núdzi...).	Žiak: - vie vysvetliť, aké má miesto tvorivosť v medziľudských vzťahoch - vie vymenovať znaky tvorivého človeka - rozumie, že tvorivosť je potrebná nielen pre vedu a umenie, ale aj pre vytváranie medziľudských vzťahov - pri robení dobra je iniciatívny a tvorivý - vie si vážiť dobro poskytnuté iným človekom
Etické aspekty ochrany prírody (6 hodín)	Vnímanie prírody, obdiv a úcta ku všetkým formám života - dôležitosť ochrany prírody z hľadiska prosociálnosti (úcta k tým, čo prídu do prírody po nás, či už o týždeň, alebo o sto rokov...) - ekologická etika z pohľadu žiaka (zber odpadu, neznečisťovať okolie, šetriť prírodu konkrétnou citlivosťou v bežných životných situáciách (tečúci vodovodný kohútik, zbytočne zažaté svetlo).	Žiak: - cíti sa súčasťou prírody a chce jej pomôcť - vníma svoje možnosti pre ochranu životného prostredia - podľa svojich možností a výziev, ktoré ponúka daný región, chráni prírodu a životné prostredie - vie vysvetliť súvislosti medzi ľudskou činnosťou a životným prostredím - vie uviesť príklady ekologickej etiky (šetrenie energie, ochrana prírody)

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
6. ročník 1 hodina týždenne, 33 hodín ročne		
Identifikácia a vyjadrenie vlastných pocitov (6 hodín)	City a ich základné členenie Uvádžanie žiakov do tajomstva citového života, definovanie a delenie citov, pocitov, identifikácia vlastných citov, pomenovanie, uchopenie, vyjadrenie a spôsob ich usmerňovania. Pomoc pri verbalizácii citového sveta – ponúknuť žiakom paletu vyjadrení pre to, čo prežívajú.	Žiak: - vie vysvetliť pojem city a ich základné členenie- tie, čo sa spájajú s prežívaním pohody (radosť, nádej, istota, vďačnosť, láska...) a tie, čo sa spájajú s prežívaním nepohody (hnev, neistota, neprijatie, smútok, odmietnutie...) - rozumie a vie vysvetliť vplyv citov na zdravie a výkonnosť človeka - chápe dôležitosť vyjadrenia citov pre život - z vlastnej skúsenosti chápe, ako vplývajú city na zdravie a výkonnosť vie narábať s pojmovým aparátom, ktorý sa týka identifikácie citov (vie pomenovať rôzne spôsoby vlastného prežívania) - badať snahu vyjadrovať city zrozumiteľne a bez zraňovania iných
Kognitívna a emocionálna empatia, pochopenie druhých, vžitia sa do situácie druhých (6 hodín)	Empatia a jej význam v medziľudských vzťahoch Rozvoj empatického vnímania iných ľudí na základe pochopenia dôležitosti empatie pre seba samého. Zložky empatie – kognitívna a empatická. Jej rozvoj – počúvanie, podobná skúsenosť, citlivosť, vyprázdnenie sa pre druhého, samotné zažívanie zo strany druhých.	Žiak: - rozumie a vie vyjadriť pojem empatie a jej význam v medziľudských vzťahoch - chápe význam empatie vo svojom živote a je ochotný ponúkať ju iným - v komunikácii badať prvky aktívneho počúvania a prejavovania empatie
Zvládnutie asertivity (6 hodín)	Asertivita ako súčasť komunikácie. Spôsoby správania v kolíznych situáciách – pasívne, agresívne – pasívne, agresívne a asertívne. Vysvetlenie podstaty asertivity – pokojné presadzovanie svojich názorov bez toho,	Žiak: - vie vysvetliť pojem „ sebaapresadenie“ a pozná jeho význam v medziľudských vzťahoch - je schopný reflektovať na svojom živote všetky tri formy správania – agresívne, pasívne a asertívne - chápe výhodnosť asertívneho správania pre ozdravenia a jasnosť

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
	aby sme ubližovali inému. Výhody a nevýhody všetkých troch typov správania. Asertivitou odbúravame agresivitu, bránime svoje práva, bránime sa proti manipulácii a útokom a učíme sa vyjadriť svoj názor. <i>Tolerancia, empatia a prosociálnosť ako nevyhnutné spôsobilosti v globalizovanom svete</i>	vzťahov - pri strete záujmov je schopný komunikovať asertívne, hájiť si svoje právo, avšak vnímať a rešpektovať i oprávnený nárok iného
Pozitívne vzory správania v histórii a v literatúre (5 hodín)	Vysvetlenie pojmov vzor, model, idol. Pozitívne a negatívne vzory. Pozitívne vzory správania v histórii, literárne vzory, filmoví hrdinovia. Dobro a zlo v ľudskom živote - jeho prejavy na správaní jednotlivcov a skupín, dôsledky pre jednotlivca a skupiny	Žiak: - chápe pojmy vzor, idol, model vo svojom živote - cíti obdiv voči prosociálnym vzorom a chce sa im podobať - je schopný posúdiť a detronizovať svoj idol - prejavuje schopnosť mravného úsudku na modeloch správania prezentovaného v médiách - vie uviesť aspoň dva negatívne a dva pozitívne príklady vzorov z histórie a z literatúry i zo svojho okolia - je schopný posúdiť a detronizovať svoj idol - prejavuje schopnosť mravného úsudku pri posudzovaní pozitívnych a negatívnych literárnych i historických vzorov
Pozitívne vzory v každodennom živote (5 hodín)	Vedíme žiakov k citlivosti na vnímanie ľudí okolo seba. Anonymný hrdina. Moje okolie a dobrí ľudia, čo si na nich najviac cením? Ako by som chcel žiť a ako nie, ako kto a prečo? Prečo sa mi nedarí byť takí ako oni?	Žiak: -vie vymenovať vlastnosti ľudí, ktorí môžu byť pozitívnym vzorom a vie aspoň dvoch takýchto ľudí identifikovať vo svojom okolí - chápe dôležitosť prítomnosti prosociálnych vzorov vo svojom živote - sám sa identifikuje s niektorými vlastnosťami svojich vzorov - pripúšťa možnosť byť potencionálnym vzorom a v tomto zmysle badať prvky väčšej zodpovednosti

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
7. ročník 1 hodina týždenne, 33 hodín ročne		
Objavenie vlastnej jedinečnosti a identity (4 hodiny)	Veľkosť a dôstojnosť ľudskej osoby, úcta k človeku. Poznávanie svojich silných a slabých stránok. Pozitívne a negatívne vlastnosti. Zdravé sebedomie, prijatie samého seba aj so svojimi nedostatkami.	Žiak: - vie vysvetliť význam poznania silných a slabých stránok osobnosti - v komunikácii i vo vzťahoch prejavuje sebaúctu - vie vyjadriť svoje myšlienky, formuluje ich ako svoj názor - poznaním svojich silných a slabých stránok svojej osobnosti vytvára priestor pre seba prijatie a rozvoj intrapersonálnej komunikácie
Byť sám sebou, vedieť obhájiť svoje práva a názory (4 hodiny)	Vedieť sa presadiť v rôznych situáciách. Opýtam sa prečo, viem odmietnuť, vysloviť sťažnosť. Viem vysvetliť svoje názory, požiadať o láskavosť, vysloviť návrh, čeliť manipulácii a tlaku skupiny. Alternatívne spôsoby riešenia konfliktov, asertivita a asertívne práva.	Žiak: - vie vysvetliť uplatnenie pojmu asertivita v každodennosti - vie vysvetliť pojem manipulácia - chápe proces sebaakceptácie - rozumie manipulatívnym spôsobom v správaní svojom i v správaní iných - pozná svoje právo na odmietnutie nevhodnej ponuky a pozná zásady jej uplatnenia - obhajuje svoje legitímne práva - svoje názory doloží argumentáciou - rozlišuje manipulatívne správanie iných i seba a odmieta ho - v komunikácii uplatňuje prvky asertívnych techník (vedieť povedať nie)
Prosociálnosť ako zložka vlastnej identity (4 hodiny)	Nový vzťah k druhým: nezávislosť a rešpektovanie. Rozvíjanie vlastnej identity v interakcii s druhými. Slobodné prijatie záväzkov a vernosť k nim ako predpoklad zrelosti (napr. prijímanie	Žiak: -vie vysvetliť slová: nezávislosť a rešpektovanie, ponúkajú a prijímanie slobody, zodpovednosť -pozná zásady prosociálneho správania - vie pomenovať možnosti prosociálneho správania vo vlastnej rodine -chápe, že zodpovedná sloboda ho vedie k dobru pre iných i pre seba

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
	<p>úloh v rodine, v žiackom kolektíve, v záujmových skupinách...).</p> <p><i>Tolerancia, empatia a prosociálnosť ako nevyhnutné spôsobilosti v globalizovanom svete</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - chápe pojmy zodpovednosť a vernosť - v správaní badať posun k prosociálnosti - je verný zásadám prosociálnosti - postupne preberá zodpovednosť za svoje rozhodnutia
<p>Etické aspekty vzťahu k vlastnej rodine (7 hodín)</p>	<p>Hlbšie poznanie vlastnej rodiny (ako poznám svoju matku, svojho otca, súrodencov...)</p> <p>Uplatňovanie sociálnych zručností v rámci rodiny (byť empatickým, otvorene a citlivo komunikovať, byť asertívnym...)</p> <p>Zdravá a nezdravá kritickosť.</p> <p>Reflexia nad vlastnou kritickosťou v rodine</p> <p>Pochopenie rodičov a súrodencov, dobré vzťahy v rodine, tolerancia a rešpektovanie authority, vzťahy medzi súrodencami.</p> <p>Rešpektovanie pravidiel hry (práva a povinnosti) v rodine</p> <p>3.Zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb - príjem a práca/FG/</p> <p>Porozumenie a orientovanie sa v zabezpečovaní životných potrieb jednotlivca a rodiny.</p>	<p>Žiak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uvedomuje si svoje práva a povinnosti v rodine a snaží sa chápať ich význam - túži prispieť svojím dielom do dobrého fungovania vlastnej rodiny - prejavuje snahu vychádzať dobre s členmi vlastnej rodiny - v rodine uplatňuje základné komunikačné zručnosti, požiadať o láskavosť, o odpustenie, vedieť vysloviť návrh - v rodinnom prostredí vie použiť pozitívne hodnotenie, empatiu a tvorivosť v prosociálnom správaní - prejavuje spoluúčasť na rodinnom živote - je schopný reflektovať vlastné pôsobenie v rodine <p>Žiak je schopný:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vysvetliť základné súvislosti zabezpečenia životných potrieb jednotlivca a rodiny - vysvetliť základné súvislosti zabezpečenia životných potrieb jednotlivca a rodiny
<p>Etické aspekty integrovania sexuálnej zrelosti do kontextu osobnosti (9 hodín)</p>	<p>Rozvíjanie sexuálnej identity</p> <p>Vzťahy medzi chlapcami a dievčatami</p> <p>Priateľstvo a láska</p> <p>Utváranie predstáv o budúcom partnerovi</p> <p>Zázrak života" - počatie a prenatálny život</p>	<p>Žiak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vie čo je to počatie a prenatálny život človeka - vie vysvetliť dôvody pre odloženie prvého sexuálneho styku do psychosociálnej zrelosti - vie vysvetliť príčiny a dôsledky predčasného sexu

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
	ľudského plodu Rozpor medzi pohlavnou a psychosociálnou zrelosťou. Predčasný sexuálny styk, jeho príčiny a dôsledky Pohlavné choroby a AIDS Následky odtrhnutia sexu od osobného vzťahu a zodpovednosti Láska a sexualita	<ul style="list-style-type: none"> - vie čo sú to pohlavné choroby a AIDS - sexualitu vníma ako veľkú hodnotu - vníma a stotožňuje sa so svoju sexuálnou identitou - chápe pozitívne hodnoty, ako priateľstvo, láska, manželstvo a rodina - uvedomuje si riziká spojené s predčasným sexuálnym životom - túži po hlbokom vzťahu založenom na úcte a vzájomnej láske - o otázkach sexuality hovorí úctivo - neznáme oblasti si ujasňuje dialógom s rodičmi, alebo učiteľom - vo vzťahu k inému pohlaviu je pozorný a vnímavý
Vzťah k chorým, starým, postihnutým, mentálne alebo morálne narušeným ľuďom. (5 hodín)	Rozvoj empatie, komunikácie s vyššie spomínanými ľuďmi Ochota chápať ich potreby, ale aj vidieť ich možnosti Bohatstvo, ktoré nám môžu odovzdať chorí, starí, mentálne narušení ľudia Tolerancia, rešpektovanie odlišností Generačné rozdiely	Žiak: <ul style="list-style-type: none"> - vie vymenovať obmedzenia a prednosti chorých a osôb so špecifickými potrebami - vie zdôvodniť potrebu i špecifiká komunikácie s osobami so špecifickými potrebami - uvedomuje si ťažkosti, ktoré prežívajú starí a chorí ľudia a túži im pomôcť - v kontakte so starými, chorými a s osobami so špecifickými potrebami prejavuje prvky tvorivej prosociálnosti - vie vymenovať obmedzenia a prednosti chorých a osôb so špecifickými potrebami - vie zdôvodniť potrebu i špecifiká komunikácie s osobami so špecifickými potrebami

Návrh na projekty: TC: Etické aspekty vzťahu k vlastnej rodine - Práva a povinnosti v rodine

TC: Etické aspekty integrovania sexuálnej zrelosti do kontextu osobnosti - Priateľstvo a láska

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
8. ročník 1 hodina týždenne, 33 hodín ročne		
Zdroje etického poznania ľudstva (3 hodiny)	Etika; mravné hodnoty a normy; Svedomie - pozitívne vzory (príklad zreých osobností), Literatúra, náboženstvo, umenie a ľudová slovesnosť.	Žiak: - vie vysvetliť, čo je to mravná hodnota a mravná norma - pozná základné zdroje etického poznania ľudstva - chápe význam svedomia vo svojom živote - prejavuje rozhodnutie pre dobro ako postoj
Život, telesné a duševné zdravie ako etická hodnota (3 hodiny)	Ochrana života a starostlivosť o zdravie ako etický problém. Základy duševnej hygieny. Niektoré problémy lekárskej etiky (eutanázia, génová manipulácia).	Žiak: - vie vysvetliť termín zdravie a starostlivosť o zdravie - vie zdôvodniť tvrdenie, že zdravie je etická hodnota - chápe, čo v sebe zahŕňajú ochrana života a starostlivosť o zdravie - chráni zdravie svoje i zdravie iných (oblečenie, jedlo, odpočinok, pohyb, stop drogám...)
Ekonomické hodnoty a etika (5 hodín)	Vlastníctvo a peniaze ako prostriedok a ako cieľ. Primárna orientácia na peniaze a materiálne dobré ako jeden z deštruktívnych prvkov ľudského života (materializmus, konzumizmus). Reklama - jej ciele a metódy. Dešifrovanie manipulácií konzumizmu a orientácia na rozvoj celého človeka. "Ekonomické cnosti": sporivosť, podnikavosť, umenie hospodáriť Svojpomoc, solidarita, pomoc sociálne slabším. Poctivosť, ochrana spotrebiteľa. 1. Človek vo sfére peňazí/FG/	Žiak: - vie rozoznať a vysvetliť inštrumentálnosť a cieľovosť hodnoty peňazí - rozumie pojmom materializmus a konzumizmus - vie vymenovať „ekonomické cnosti“ - chápe základné etické problémy súvisiace s ekonomickými hodnotami - pozná ciele a úlohy reklamy - v materiálnej oblasti je rozvážny, nemá veľké nároky - nepodlieha manipulácii reklamy a nedožaduje sa nadbytku ako nevyhnutnosti Žiak je schopný:

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
	Popísať fungovanie problematiky jednotlivca a rodiny v ekonomickej oblasti. Osvojiť si, čo znamená žiť hospodárne.	<ul style="list-style-type: none"> - vedieť stručne popísať ekonomickú sféru človeka a rodiny - zaujať kritický postoj k informáciám poskytovaným reklamou - uviesť príklady hospodárneho zaobchádzania s osobnými vecami, hospodárneho správania sa v domácnosti.
Dobré meno a pravda ako etické hodnoty (3 hodiny)	Poznanie a pravda ako etické hodnoty. Pravda a lož. Tajomstvo. Je vždy nesprávne nepovedať pravdu? Česť, dobré meno, ublíženie na cti.	Žiak: <ul style="list-style-type: none"> - pozná zásady narábania s pravdou - vie vysvetliť pojmy dobré meno, česť, ublíženie na cti - chápe etické problémy súvisiace s pravdou a dobrým menom - uvedomuje si hodnotu pravdy, cti a dobrého mena - v komunikácii svoje názory a tvrdenia podkladá argumentmi a prijíma argumentáciu iných - nevstupuje bezhlavo do kritiky iných, neohovára a neosočuje
Prehľbovanie komunikačných spôsobilostí (3 hodiny)	Počúvanie, vedenie dialógu, riešenie konfliktov. Asertivita, orientovaná na prosociálnosť, požiadať o láskavosť, hovoriť adresne, vedieť povedať nie, oprávnená a neoprávnená kritika.	Žiak: <ul style="list-style-type: none"> - vie, aké má miesto asertivita v prosociálnom správaní - pozná zásady prijímania a vyslovenia komplimentu, prijímania oprávnenej i neoprávnenej kritiky - chápe dôležitosť rozvoja vlastnej komunikácie pre rozvoj vzťahov - vníma vlastné omyly ,čo ho vedie k väčšej otvorenosti prijať kritiku - chápe dôležitosť zdravého životného štýlu aj vo svojom živote - je schopný vyjadriť i prijať kompliment - je schopný pokojne prijať oprávnenú kritiku - na neoprávnenú kritiku reaguje podľa zásad asertívneho správania
Zdravý životný štýl (5 hodín)	Povedomie vlastnej hodnoty, rozvíjanie skromnosti (opak neprimeraného sebaoceňovania) nepovyšovať sa nad iných vo vystupovaní, v nárokoch, dobroprajnosť, cieľavedomosť, pracovitnosť, usilovnosť, čistota zmysľania, rečí, prejavov správania v	Žiak: <ul style="list-style-type: none"> - pozná zásady, ktoré sa súvisia so zdravým životným štýlom a vie ich vysvetliť - vie popísať význam studu a intimity v prejavoch náklonnosti medzi chlapcom a dievčaťom - vie vymenovať možnosti trávenia voľného času vo svojom prostredí

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
	oblasti sexuality, význam studu a intimity v prejavoch náklonnosti medzi chlapcom a dievčaťom, kultivované vyjadrovanie svojich citov, hlavne negatívnych, veselosť, sebaovládanie. Zmysluplné využitie voľného času.	<ul style="list-style-type: none"> - chápe dôležitosť zdravého životného štýlu aj vo svojom živote - vo svojom živote uplatňuje zásady zdravého životného štýlu - má svoje koníčky a vie o nich so záujmom hovoriť - voľný čas využíva vyvážené na zábavu, na pomoc, na prehlbovanie vzťahov, na svoje záujmy
Závislosti (6 hodín)	Poukázať na škodlivosť závislostí, ktoré znehodnocujú a ohrozujú život – fajčenie, alkohol, omamné látky, konzumný a nezodpovedný sex, hracie automaty, nadmerné sledovanie televízie, sekty a kulty, skupiny orientované na rasovú neznášanlivosť.	Žiak: <ul style="list-style-type: none"> - vie, čo spôsobuje závislosti v živote mladého človeka - pozná škodlivosť závislosti od fajčenia, alkoholu, omamných látok, hracích automatov, televízie, internetu, sexu, siekt, skupín orientovaných na rasovú neznášanlivosť - uvedomuje si množstvo ponúk na závislosť - na ponuky k neviazanej zábave alebo iným druhom závislostí odpovedá – „nie“
Masmediálne vplyvy (5 hodín)	Reflektovať vplyv masmédií - prosociálne vzory v masmédiách, kritické hodnotenie videoprodukcie a televíznych programov, analýza filmu, výchova kritického diváka, možnosti pozitívneho ovplyvňovania televíziou .	Žiak: <ul style="list-style-type: none"> - vie, čo spôsobuje závislosti v živote mladého človeka - pozná škodlivosť závislosti od fajčenia, alkoholu, omamných látok, hracích automatov, televízie, internetu, sexu, siekt, skupín orientovaných na rasovú neznášanlivosť - uvedomuje si množstvo ponúk na závislosť - reflektuje mieru vlastnej slobody od rôznych závislostí - túži zostať slobodným - je schopný posúdiť mieru pri rôznych ponukách zábavy - akákoľvek neznášanlivosť voči osobám alebo skupinám osôb je mu cudzia - je schopný si vyberať televízne programy - je pripravený vyhodnotiť etické prvky filmu, alebo vysielania (vhodného pre svoju vekovú kategóriu) - vo virtuálnej realite hľadá to, čo podporuje jeho zdravý životný štýl

Tematický celok (počet hodín)	Téma Obsahový štandard	Výkonový štandard
---	---	--------------------------